

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień

przy
DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N^{ER} 5.

WARSZAWA. — ŚRODA.

Dnia 5 (17) Sztycznia 1855 roku.

WIADOMOŚCI URZĘDOWE.

Wypis z protokołu sekretarjatu stanu Królestwa Polskie, o.

Z BOŻEJ ŁASKI

MY MIKOŁAJ PIERWSZY,

CESARZ I SAMOWŁADCA WSZECH ROSJI, KRÓL POLSKI,
etc., etc., etc.

Zważywszy, że termin pięcioletni obowiązywania, zakreszony ukazem NASZYM z d. 11 (23) września 1849 roku: dla ustawy o podatku od cukru wyrabianego w Królestwie Polskim, już upłynął, a do zmiany zasad tąż ustawą objętych, nie następują się teraz żadne powody, na przedstawienie rady administracyjnej królestwa, postanowiliśmy i stano-
wimy:

Artykuł 1szy. Zatwierdzona ukazem NASZYM z d. 11 (23) września 1849 roku ustawa o podatku od cukru wyrabianego w królestwie Polskim, ma być nadal do dalszego rozporządzenia wykonywana.

Artykuł 2gi. Stopa podatku od wyrobu cukru w królestwie zachowuje się nadal od włącznie roku 1854/5 ta sama jaka artykułem 12 dotychczasowej ustawy na rok ostatni 1853/4 była oznaczona.

Artykuł 3ci. Wykonanie niniejszego ukazu NASZEGO, który w dzienniku Praw ma być umieszczony, radzie administracyjnej polecamy.

Dan w Gieczynie, dnia 9 (21) listopada 1854 roku.

(podpisano) MIKOŁAJ

Przez CESARZA I KRÓLA.

Minister, sekretarz stanu, Ig. Turkull.

GLÓWNA KASSA OSZCZĘDNOŚCI.

Z końcem miesiąca grudnia 1854 r. stan Kass oszczędności i ubezpieczenia na życie był następujący.

I. Uczestnicy posiadają w Kassie oszczędności:

1)	W mieście Warszawie	rs. 156,592	k. 21
2)	Radomiu	2,869	6 ¹ / ₂
3)	Lublinie	6,591	43
4)	Płocku	6,399	26
5)	Suwałkach	3,362	88 ¹ / ₂
6)	Kaliszu	2,176	61
7)	Włocławku	3,163	67
8)	Łodzi	1,497	70 ¹ / ₂
9)	Częstochowie	1,204	59 ¹ / ₂
10)	Łęczycy	575	24 ¹ / ₂

11)	Hrubieszowie	1,118	71 ¹ / ₂
12)	Białym	420	51
13)	Rawie	659	3
14)	Siedlcach	117	" "

W ogóle rsr. 186,747 „ 93

II. Ubezpieczenia na życie wynoszą:

1) Posagowe rs. 46,506 kop. 2.

2) Dochodów dożywotnich rocznie po rsr. 1,052 kop. sr. 54¹/₂, z których już się wypłaca po rs. 150 kop. 15 rocznie.

3) Kapitałów pośmiertnych dla spadkobierców lub prawo-nabywców rs. 501,075, wypłacono zaś po śmierci 14 ubezpieczonych sumę rs. 29,850, od której pobrano składkę rs. 3,376 kop. 75.

4) Kapitałów na przeżycie rs. 1,000.

5) Dochodów na przeżycie rs. 450 rocznie.

Ubezpieczenia kapitałów pośmiertnych najwięcej dotąd znalazły zwolenników swoich. Zastępują one na coraz większą wziętość, przez to, że podają niemającym ojców familji i mężom, sposobność zapewnienia losu dzieci i towarzyszek swoich w najcięższej chwili rozstania się z nimi na zawsze.

Opłata od tego rodzaju ubezpieczenia wypada: od każdych 100 rsr. po kop. 17¹/₂ miesięcznie dla osoby mającej lat 20, po kop. 22¹/₂ mającej lat 30, kop. 29 mającej lat 40, kop. 39 mającej lat 50, po k. 55 mającej lat 60.

Warszawa dnia 2 (14) stycznia 1855 roku.

(Podpisano) *Stomiński.*

PRZEISTACZANIE, CZYLI WYRABIANIE ZIEMI

PŁONNEJ NA RODZAJNĄ.

(Dalszy ciąg).

Nie mogąc zagrzązłej roli z nieprzepuścistym spodem poradzić rowami, tedy wykopuje się na najgłębszych miejscach doły albo stawy w takiej głębokości i przestrzemi, iżby zbyteczną wodę dostatecznie objąć mogły.
Fig. 4.

Często znajduje się tuż za powstrzymanym spodem

Dół albo staw.

roli, warstwa ziemi przepuścista. W takim razie trzeba nieprzepuścisty spód roli (a—a) na kilku miejscach aż do przepuścistej warstwy (b—b)

przekopać, któremi później woda osiąkać będzie. Ob. figurę 5.

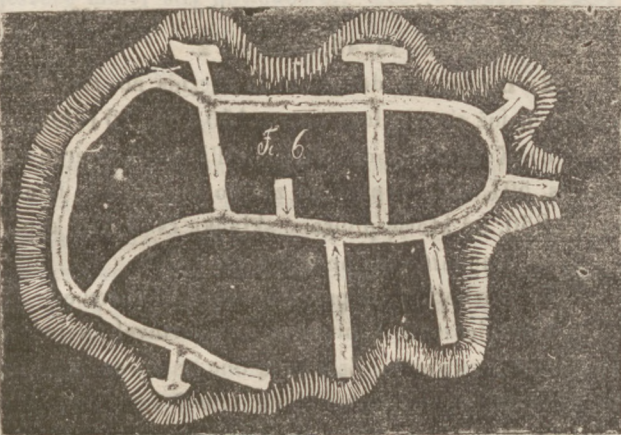

3. Jeżeli

zagrzała część pola tak ma płaskie położenie, że wody z niego opuścić nie można, natenczas trzeba w to miejsce nawieść ziemi i potem porobić potrzebne rowy.

4. Osuszenie jezior, stawów, bagien i trzęsawisk, wymaga wprzód dokładnego wypośrodkowania spadku. Jestli spadek taki, iż woda wygodnie odpływać może, tedy potrzebnym będzie rów główny odchodowy i często i kilka mniejszych, które wodę do głównego sprowadzać będą. Zdarzyć się także może, że osuszyć się mająca przestrzeń będzie miała pagórki w około ze sączącymi zdrojczewiskami. W razie tym zbiera się woda, jak pod liczbą 1 i odprowadza do rowu głównego; ob. fig. 6.

Gdy się już wodę opuści, rozważyć, czyli i jakie zboża lub owoce łatwiej i skuteczniejby na tém miejscu chodować można, lub czyby nie lepiej było obrócić tę przestrzeń na łąkę lub na pastwisko, albo narzeczcie czy nie najkorzystniejby było, zasadzić jęj wierzbami.

5. Jeżeli osuszenie jakiego miejsca jest niepodobne lub za kosztowne, tedy najlepiej będzie obsadzić je wierzbami, topolami, olszami, jeścionami i t. p.

6. Przeciw występowaniu z koryta rzek i zalewaniu pobocznych pól, robią się groble i wywyższają brzegi.

Co się tycze zakładania i prowadzenia rowów otwartych i pokrytych, do osuszenia pola służących, nadmieniam się, że otwarte rowy dają się zawsze wtenczas, jeżeli znaczną ilość wody, albo zawsze, albo też w pewnych czasach opuszczać przychodzi. Powinny zaś tak być założone, aby użytkowanie roli jak najmniej ograniczały. Zakryte rowy zaś dają się wtenczas, jeżeli m. krość wprowadzi e jest niebezpieczna, ale nieznaczna i jeżeli się nie utracić nie chce z użytecznego gruntu.—Rowy te kosztują wprowadzić więcej, jak otwarte, ale się już niekiedy w pierwszym roku opłacają i wytrzymają przez 15 do 20 lat.

Przy zakładaniu (biciu) rowów następujące prawidła zachować należy:

1. Rów powinien mieć dostateczny spadek, aby woda aż do dna odpłynąć mogła. Pospolicie liczy się spadku na 12 stóp długości rowu około 1/3 cala, lecz są okoliczności, gdzie do dwóch cali przypuścić trzeba.

2. Spadek większy, a tém samém szybszy bieg wody, wymagają, aby rów miał zagięcia i skręty.

3. Spód rowu powinien tworzyć płaszczyznę równą i pochyłą się z wolna, ale ustawicznie, co wskażą prawidła niwelacji.

4. Rozmiar rowu podać powinna największa ilość wody, jaka się kiedykolwiek pojawiła. (D. c. n.)

O MARGLU I MARGLOWANIU

W DOBRACH ZBÓJNO.

W powiecie Lipnowskim, gubernji Płockiej, położonych.

(Dokończenie).

Co do ilości użyć się mającego marglu, zależy od gatunku samego marglu i od gatunku ziemi. Margiel piaszczysty będzie właściwszy na grunt gliniasty, przez co nadaje jęj więcej pulchności, a margiel gliniasty, na piaszczysty, albowiem nadaje mu więcej spójności. Przeciąg czasu, po którym skutecznieć będzie można powtórnie marglowanie, trudno jest oznaczyć, najpewniejszym do tego będzie znakiem powracanie roślin, bytność kwasów w ziemi zmiennujące, które wyżej wymienione zostały.

Skutkiem marglowania, podniesie się produkcja roślin, w gospodarstwie uprawianych, a stąd i nawozu, który nie mało także dopomagać będzie ku temu przedsięwzięciu.

Ogólnie rs. 135 kosztowało zmarglowanie jednej włóki, koszta te na pozór znaczne, wynagradzają korzyści większej produkcji, a marglując co rok jedną część pola, rozkłada się ten wydatek marglowania na tyle lat, ile jest pól w płodozmianie, a za to zyski otrzymywane zaraz w pierwszych latach dostarczają większego funduszu na dalsze kontynuowanie: niech tylko gospodarz ma zasoby do poniesienia na rok pierwszy nakładów, o dalsze nie będzie się miał potrzeby troszczyć.

O gipsowaniu.

Nie pośrednie także trzyma miejsce w gospodarstwie gips, który jako minerał sproszkowany, posiany na wszystkie rośliny wschodzące liściowe, zbawienny wpływ wywiera na rośliny, którą to użyteczność swoją winien szczególnie (jak wiadomo z Chemji) znacznej ilości zawartego w sobie kwasu siarczanego, który niezmiernie przydatny roślinom, wzmacnia ich wzrost i bujność.

Rośliny gipsowane odznaczają się ciemną, świeżą, zielonością, a wybujale rośliny obsypane obficie liściem.

Przy gipsowaniu koniczyny jest rzeczą nieodzownie potrzebną, a żeby pył liściowy obsiadł na młode listeczki, kiedy ich jest po dwa lub trzy. Gdy koniczyna jest koszona, należy koniczynisko raz jeszcze potrząsnąć gipsem, tak jak się zwykle koniczyna sieje. Na pastwiska, w niektórych miejscach zająłowie, mchem zarosłe, z traw ogołoczone, używa się także gipsowania, i tym sposobem w bardzo żyzne zamieniają się, odbywa się w późnej jesieni, albo w początkach marca, z rana albo wieczorem, podczas mglistego i wilgotnego powietrza, a po takich miejscach pasanie nie powinno mieć miejsca. Oprócz skuteczności gipsu, tak bardzo pomysłnego w rolnictwie, wytraca własnością swoją gąsiennice mszyce, pchły i inne robactwo, niszczące młode rośliny w samym zarodzie.

Melony gips surowy, powinien być zachowany w suchości, inaczej

wciąga w siebie wilgoć i *grupi się*, w takim przypadku dobrze jest domieszać popiołu w dowolnej proporcji aby go osuszyć.

Najlepszym czasem do uskuteczniania gipsowania, jest od połowy kwietnia do początku czerwca.

Dobry skutek zależy także od pogody, w jakiej się odbywa. Gdyby na przykład po rozsianiu gipsu, deszcz mocny go splukał, byłby bez użytku, i gipsowanie powtórzonemby być musiało. Najlepiej zatem trafić na powietrze, chociażby wilgotne, byleby przynajmniej przez trzy dni deszczu nie było.

Gips kupuje się tu w Toruniu, który się przywozi na furmankach powracających od odstawy zboża. Za centnar płaci się kop. 37 i pół.

Z. Ranigotowski.

NARZĘDZIA ROLNICZE.

(Dalszy ciąg.)

Socha.

Socha, której używają w Prusach wschodnich (i na Litwie), zupełnie odmienną jest od pługa. Oba woły ciągną w długim jarzmie w nierównej odległości od grządzieli, idąc obok niej w lewo i prawo. Ustawienie sochy, jako też rozkład siły pociągowej, w równej mierze uskutecznia się na przodzie grądzieli za pomocą sierdzenia albo mocnej zatyki, za pomocą kółka (pierścienia) i okowu w długie zęby opatrzone go. Pierścień ów łączy jarzmo z grądziałą. Do szerokich, na tyle grądzieli przytwierdzonych widelków, zakłada się lemiesz i krój. Odkładnia u sochy bywa wązka a kręta, czyli wiatrowata. Soszniki, są to dwa od sochy wychodzące korzenie. Jakkolwiek całe narzędzie wygląda dziwnie, wszelako zręczny oracz potrafi niemi dokładną wykonać robotę. Skład jego jest prosty, a trwały, przytém jest tani i nie potrzebuje tyle siły pociągowej, ile pług. Socha przydać się może do każdego gruntu, do spiekłego lub pulchnego, do kamienistego lub zrostłego, do równego lub też spadzistego. Jój bieg jest wszelako niepewny; wymaga zatem uwagi i zręczności ze strony oracza. Sochę w ten sposób urządzoną, nazywają zazwyczaj płużycą.

Socha litewska ma zamiast lemiesza dwa soszniki, zamiast odkładni dwie police. Nie ma kroju, a czasem ten krój zastępuje jeden ze soszników; nie ma płóza ani słupicy, a jój cepigi są niemal przedłużeniem grądzieli.—Socha ruska tém się tylko różni od litewskiej, że ma jedną tylko policę, która się raz na jednym, drugi raz na drugim soszniku opiera, a nabierając przez to odmiennego pochylenia, raz w prawo, drugi raz w lewo ziemię odwraca.

Radełko.

Narzędzie to jest prawdziwą dźwignią uprawy płodów podziemnych, czyli warzyw, przy najmniejszym wydatków nakładzie; jest ono tém narzędziem, które oszczędza rolnikowi wiele rąk, przydatnych do czego innego, albowiem jeden człowiek i koń tyle niemi dokáže, ile 15—20 ludzi, lub też jeden człowiek i koń, mianowicie przy wybieraniu tyle ludzi zatrudnić może. Radełkiem obsypują się rośliny, siane lub sadzone rzędami; wyczyszcza się bródzy lub prowadzi nowe, i robi się wygonice i przegonice. Sposób urządzenia radełka jest rozmaity i prawie na każdym dobrach inny; jest wszakże w ogółności powszechnie znany, a

więc opisywać go tu nie będziemy. Przy siewach rzędowych używa się radełka razem z broną, naznaczającą rzędy.

Radło konne.

Przeznaczeniem radła konnego jest: poruszyć ziemię w rzędach między roślinami, a poderwać i osłabić zieleń. Z tego też względu ma trzy lemiesze, z których dwa tylne mogą być według upodobania zwięzione ku sobie, lub też rozszerzone, czyli rozparte.

Radło zwyczajne.

Składa się z długiego, prostego drzewa, przy którym zaprzęga się dwa woły w jarzmo. W tyle połączone jest ono drzewo za pomocą słupicy i sochy ze stopą. Koniec stopy jest zastrzony i wychodzi naprzód, a do niego przytwierdza się radlicę. Narzędzia tego używa się przed orką, którym przerywa się rola na poprzek lub też na ukoś. Przez radlonkę i włóczkę nadzwyczajnie rolę z chwastu oczyścić można. Używa się radła zamiast pługa, zapewne dla tego, że sporsze jest do roboty; lecz nie trzeba zapomnieć, iż radło nigdy nie tak dobrze przewraca ziemię jak pług. Dla koni daje się krótszą grądział, u której końca znajduje się pierścień do założenia barków.

W niektórych okolicach używają radła do poddostania i przykrycia owsa, wyki i grochu, w rolę na zimę zoraną.

Na żuławach mają rodzaj radła na kołach, u którego jest lemiesz. Zakładają do niego po 2 i po 4 konie. Nie wymaga ono szczególniej zręcznego kierowania, ale zda się tylko na grunt bez kamieni.

Pług siewny.

Służy właściwie do przyorywania zasiewu na dobrze uprawionej roli. Zwyczajna grądział spoczywa u niego na przodzie, a w tyle łączy się z poprzeczną balezką, w której znajdują się w jednej linii 4 lub 5 lemieszy. Od balezki wychodzi w górę socha, która służy do kierowania i trzymania pługa.

Ekstyrpator (grzebadło).

Ekstyrpator ma z poprzednim pługiem siewnym wiele podobieństwa, tylko, że zamiast jednej, ma dwie poprzeczne balki w kształcie ramy połączone, z małemi żelaznemi lemieszkami. W przedniej balce jest zazwyczaj jeden lemieszki mniej, jak w tylnej. Lemieszki tylnej balki są tak urządzone, aby trafiały między lemieszki przedniej balki, a nie prosto jeden w drugi, dla tém dokładniejszego spulchnienia ziemi. Lemiesze są albo do drewnianych, lub też do żelaznych stóp przytwierdzone. Do gruntów lekkich są lemieszki wypukłe nakształt radlic, do ciężkich zaś i ciężkich są trzykańciaste. Pierwsze lepsze są do przykrywania siewu, a drugie lepsze do spulchnienia roli, mianowicie, gdy na wiosnę były ostre i mroźne wiatry, które powierzchnią ziemi zeskorporowały.

Ekstyrpator nie tylko jest dobry do przyorywania zasiewów, lecz oraz bo wyniszczenia chwastów, np. wśród perek, które wszakże zaraz po zasadzeniu uwlec należy. Ekstyrpatory mają po 7, 9 i po 13 lemieszki: ostatnie zajmują około 6—7 stóp szerokości, a wymagają 3—4 sztuki bydła pociągowego, oraz dwoje ludzi do prowadzenia sprzężu i do kierowania ekstyrpatora. Siedmio-lemieszowy ekstyrpator potrzebuje tylko pare koni do pociągu i jednego człowieka do prowadzenia go. Narzędzie to wymaga w ogóle roli sypkiej, pulchnej i czystej, osobliwie bez kamieni; lecz gdy to być nie może, tedy siedmiolemieszowy

